

Anton Nanninga en Sam de Vlieger

Zoektocht naar ruimte: Lesgeven zonder cijfers en zonder methode

We moeten zo veel en we mogen zo weinig. Dat is hoe wij en veel collega's met ons het ervaren in de dagelijkse praktijk op school. En dat knaagt, want heel veel van wat we moeten zouden we liever niet of anders doen. En veel regels en afspraken zitten ons in de weg, zorgen er voor dat we niet kunnen doen wat we zo graag zouden willen. Toch hebben wij ervaren dat er veel kan, veel meer dan we dachten.

We hebben [de methode en cijfers losgelaten](#), omdat die ons in de weg stonden. En vanuit de heerlijke leegte die er dan overblijft zijn we ons onderwijs op gaan bouwen. In deze workshop vertellen we daar graag wat meer over en gaan we met elkaar aan de slag met het bouwen van ons onderwijs vanuit de leegte.

Zoektocht naar ruimte: Lesgeven zonder cijfers en zonder methode.

Het is woensdagmiddag 20 november vlak na de introducties van Wouter Sanderse en Tiny Rahimy op het onderwijsseminar over wijsheid in een regeltijd. Twee jonge economie docenten, Anton Nanninga en Sam de Vlieger, verzorgen samen een workshop over hun klasse werk in [het Wageningse Pantarijn](#) in klas 3. Zonder cijfers en zonder toetsen hebben ze voor zichzelf en hun leerlingen ruimte gecreëerd waarbinnen ze een nieuwe structuur opbouwen voor hun lessen.

Om recht te doen aan het begrip -workshop- beginnen Anton en Sam niet met hun eigen verhaal, maar zetten ze de deelnemers (de zaal zit vol) aan het werk met de opdracht om naast elkaar te gaan staan en uit te wisselen welke redenen ze kunnen noemen waarom leerkrachten aan zichzelf te danken hebben dat zij het zo druk hebben.

Vervolgens draaien de tweetallen zich om en benoemen redenen waarom leraren de drukte niet aan zichzelf te wijten hebben. En daarna nog een keer terug draaien om de laatste waarom-wel zinnen te zeggen. De zaal komt in beweging en vijf minuten lang is het een kakofonie van geluiden, want iedereen wil hier natuurlijk zijn zegje over doen,

Sam neemt het woord en verzekert iedereen van een praktische workshop en wil vooraf slechts één theoretisch haakje bevestigen over [Ivan Illich](#). 'Zijn woorden komen steeds bij mij terug', zegt Sam, zoals: 'Scholen moeten worden opgeheven, want die belemmeren het leren', 'Het vermogen tot leren is goed verdeeld over mensen, maar als je niet naar school gaat heb je dus niets geleerd, zegt men' en 'School leidt op tot levenslange afhankelijkheid van de school als instituut. Hoger opgeleiden vertrouwen en lager opgeleiden wantrouwen instituties'.

Nu is er meer tijd en geld en is onderwijs dé oplossing! 'Kijk maar naar het lerarenregister en je ziet hoeveel waarde we aan onderwijs hechten', aldus Sam, 'terwijl we veel gewoon van het dagelijkse leven en gesprekken leren'.

De deelnemers worden opnieuw uitgedaagd om aan het werk te gaan en nu met de missie en visie van stichting NIVOZ: 'Ieder mensen kan verbonden en verantwoordelijk in de samenleving staan. Anton tekent [de cirkels van Frank Weijers](#) en vraagt om in te vullen wat je doet om die visie waar te maken en ook wat je doet dat niet bijdraagt aan deze missie/visie.

Daarna wordt een levendig gesprek gevoerd over de afweging tussen wat je doet in jouw organisatie en de bijdrage die je levert aan de regel van de praktijk, van de bedoeling. Die afweging komt immers dicht bij - praktische wijsheid-.

Frank Weijers stelt dat iedereen superdruk is. Daarom moet je vooraf ruimte creëren en zorgen dat je stopt met dingen te doen die niet de bedoeling zijn.

De docenten introduceren het overzicht van werkzaamheden waarmee zij gestopt zijn en waarmee zij gestart zijn. Ze ontdekten dat er veel meer contact met leerlingen wenselijk en mogelijk is en dat er veel gejaagdheid zat in hun lessen. Dat laatste heeft ervoor gezorgd dat er nog aan 3-4 projecten per jaar wordt gewerkt, waardoor er meer rust is, meer ruimte voor reflectie op het werk van leerlingen en dat leerlingen zichzelf beter laten zien wie zij zijn.

De beide heren hebben ook de methode losgelaten en maken projecten met economie stof die zij interessanter, leuker en relevant vinden.

De afgelopen jaren is een vast stramien ontwikkeld waarlangs hun lessen plaatsvinden. Allereerst presenteren de docenten het beoogde einddoel van het project. Op dat moment laten ze zich zien als expert en laten leerlingen weten wat ze moeten kunnen en weten aan het eind van het project.

Vervolgens start het project economie en gaan leerlingen aan het werk. Hun docenten bieden tussentijds feedback. Aan het eind van het project zetten de leerlingen iets neer als eindresultaat. Dat kan een verslag, een presentatie of een tentoonstelling zijn. Daarna wordt de presentatie gevierd, omdat 'zowel leerlingen als docenten trots zijn op het geleverde werk'.

Een levendig gesprek volgt op de presentatie van Sam en Anton, waarin veel vragen worden gesteld over de werkwijze. Samenvattend komt naar voren dat:

- Er meer vertrouwen ontstaat tussen leerlingen en docenten
- Een ouder van een van de leerlingen bevestigt dat haar kind blij is met deze aanpak en economie het leukste vak vindt in dit derde leerjaar. 'Dat is een niet te onderschatten gegeven', zegt zij
- De docenten nemen ontspanning waar bij de leerlingen
- De leerlingen stellen hun eigen leerdoelen op; ze hebben een keuze in hun werk en dat samen biedt hen de autonomie waarnaar ze verlangen
- Over de feedback die zij hun leerlingen geven op hun werk zeggen Sam en Anton dat ze zien dat het eindproduct anders gedaan wordt dan dat oorspronkelijk het plan is, omdat ze die feedback hebben gekregen. De docenten worden met de feedback geholpen door de leerlingen zelf. Ze geven nl. zelf goede reflecties, waardoor het minder moeite kost om de leerlingen tips te geven en te motiveren om diep leren te realiseren.
- 'Onze praktische wijsheid zetten we in om hen hulp te bieden', aldus de docenten

Er zijn ook een paar kanttekeningen te plaatsen, want deze aanpak wordt alleen in de derde klas gerealiseerd. De andere mentoren vinden - geen cijfers voorhanden hebbend voor economie - uiteraard lastig voor hun rapportages. Sam: 'We staan altijd open voor een gesprek, maar hebben geen behoefte om onze collega's van onze werkwijze te overtuigen. Onze bedoeling is meer dat dit organisch verder groeit'.

Opvallend is dat er steeds minder cijfers in reguliere klassen worden gegeven en het aantal projecten groeit. Een andere ervaring is dat de tijdsinvestering om in gesprek te gaan hierover met andere secties stijgt.

De meeste leerlingen ervaren deze werkwijze prettig;; de leerlingen die heel goed zijn en negens en tiens halen zijn teleurgesteld, omdat zij die cijfers niet meer krijgen. Ook lijken jongens deze aanpak meer te waarderen dan meisjes.

